THE ROMANIAN POLITICAL DISCOURSE BEFORE 1989 AND NOW – A COMPARATIVE PERSPECTIVE

Alexandra Iliescu
PhD

Abstract: The Romanian political discourse suffered many changes over time,which were triggered by socio-political changes. During the communist era, the language was strongly marked by the excessive use of the language of wood. After the fall of communism, the language used was situated between the rigidity imposed by the language of wood and the casual character allowed by the democratic regime. Nowadays, the political sceene seems to be less governed by the principle of politeness. In their attempt to increase their own image, political actors are destroying the image of their opponents. Our approach will focus on the comparative analysis between the communist political discourse and the current one, in order to establish some patterns of construction and, by default, some similarities and differences between the discources from the periods mentioned. The theoretical perspective proposed is interdisciplinary, promoted by functional linguistics, pragmatics and stylistics.

Keywords: political discourse, totalitarism, democracy, language of wood, lexical innovation

1. Introducere

Dualismul antedecembrism – postdecembrism s-a extins şi în sfera limbajului, acesta constituind „o creaţie individuală condiţionată şi determinată social” (Coşeriu 1999: 55).

În statele guvernate de regimurile totalitare, fiind societăţi închise, s-au format anumite deprinderi proprii, pentru a se diferenţia net de ţările democratice: „deprinderile şi obiceiurile care sunt în vigoare într-o comunitate favorizează răspândirea anumitor expresii şi elimină din uz altele”, iar vocabularul „reflectă natura societăţii în care se foloseşte” (Coşeriu 1999: 66). În ceea ce priveşte perioada antedecembristă, limbajul a fost puternic marcat de abuzul limbii de lemn, folosită ca instrument de răspândire a ideologiei marxist-leniniste. Căderea regimului comunist în urma Revoluţiei din decembrie 1989 a atras după sine o schimbare profundă şi în sfera vocabularului[1]. Limba de lemn a dispărut din uz – sau a îmbrăcat o altă formă – şi s-au impus noi mijloace de manipulare a populaţiei în vederea obţinerii voturilor.

2. Consideraţii teoretice asupra limbii de lemn

Limbajul articulat constituie modalitatea de comunicare între fiinţele umane. Intercomunicarea este finalitatea limbajului, iar dacă individul aduce modificări normelor, implicit prejudiciază finalitatea limbajului; rezultatul va fi izolarea în interiorul comunităţii sale (vezi Coşeriu 1999: 65). Deşi actele lingvistice individuale conţin aportul personal al locutorului, acesta nu trebuie să depăşească limitele impuse de norma existentă în comunitatea respectivă[2]. În momentul în care individul a depăşit limita impusă, cuvântul

[1] „[...] S-a observat că revoluţiile sociale şi politice implică adesea profunde revoluţii lingvistice, cel puţin în ceea ce priveşte vocabularul” (Coşeriu 1999: 66).

[2] [...] în actele lingvistice individuale există mereu o porţiune de invenţie personală, dar invenţia nu poate depăşi anumite limite şi trebuie să fie acceptată de mediul în care se produce. Actele lingvistice inedite care se îndepărtează de modelele lor existente în sistemul tradiţional trebuie să respecte anumite norme ale sistemului

BDD-A28624 © 2018 “Petru Maior” University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:21 UTC)

devine armă de manipulare, de impunere a unor idei proprii. Acest proces impune, de fapt, o altă realitate, creată de individ. Vorbirea își pierde scopul – intercomunicarea, întrucât locutorul dorește să obțină un efect anume asupra interlocutorilor.

Vorbitorii unei comunități lingvistice adoptă limbajul propriu acesteia, „acceptă convenția pe care limba o presupune, din momentul comunicării" (Veres 2009: 143). Limba reprezintă un produs al repetării unui fond preexistent rostit, căruia i se adaugă amprenta personalității individului sau grupului (Schaff 1966: 294). Rezultă că limbajul se schimbă în funcție de epocă și de vorbitori și servește ca instrument de proiecție a unui mod propriu de a gândi și de a fi[3]. Cuvintele unei limbi trec prin procesul resemantizării, se fixează sensul unor termeni înrudiți semantic pentru a convinge interlocutorul în legătură cu un anumit aspect (Veres 2009: 144). Fenomenul este propriu statelor totalitare, unde cuvântul s-a folosit ca armă de manipulare, de supunere, de procustare. Astfel, *limba de lemn* reprezintă o *cortină de fier* pentru sfera limbajului, divizând comunicarea liberă, informală, de cea realizată cu un scop anume – cel al manipulării.

Limba de lemn[4] nu este acceptată în unanimitate ca având statutul de limbă, ci mai degrabă cel de limbaj (vezi Antohi 2005: 19), de „subsistem al unei limbi" (Slama-Cazacu 2009: 30-31), care reprezintă un instrument de „spălare" a gândirii, de stereotipizare, de izolare de restul, de creare a unicității, toate cuvintele care aparțin acesteia fiind preinterpretate (vezi Thom 2005: 49). Totodată, limba de lemn nu este specifică doar unei anumite epoci, organizări sociale sau unei limbi. În regimurile totalitare, aceasta devine instrument de impunere a unei gândiri uniforme, mergându-se „până la paroxism în impunerea de modele, de automatisme și de clișee lingvistice" (Felecan 2009: 93). La fel ca în celelalte limbi vorbite în statele ex-sovietice, și în limba română, creatorii limbii de lemn au fost intelectualii aflați în fruntea statului, ale căror discursuri erau corectate sau chiar scrise de către responsabilii resortului propagandistic înainte de a fi rostite (vezi Betea 2005: 46).

2.1 Trăsăturile limbii de lemn

2.1.1. Instanțele comunicării și funcțiile limbajului

Schema jakobsoniană a comunicării arată că orice act al comunicării verbale presupune existența: unui destinator – care trimite mesajul destinatarului într-un anumit context, folosind un cod (cunoscut de ambii participanți la actul vorbirii), printr-un canal de comunicare. În discursul care uzează de limba de lemn nu sunt prezente toate componentele schemei comunicării. Destinatorul este rareori specificat, deoarece personalitatea lui nu este importantă, întrucât el vorbește în numele partidului, al guvernului și al poporului. Discursul de lemn nu este asumat de vreun locutor, deoarece reproduce o vorbire pronunțată anterior. Destinatarul discursului comunist este poporul sau umanitatea progresistă.

Referentul limbii de lemn este tocmai limba de lemn, pentru că acesta reprezintă un sistem închis, ce reduce totul la un fond preexistent, de unde rezultă că mesajul, codul și

---

însuși și, ca să se răspândească și să devinăla rândul lor elemente ale sistemului, trebuie să fie acceptate de comunitatea respectivă" (Coșeriu 1999: 65).

[3] „Limba nu este pur și simplu o fotografie, ci o transfigurare spirituală a realității" (Weisgerber *apud* Veres 1979: 178).

[4] Originea sintagmei *limbă de lemn* nu este clar definită. Studiile efectuate arată că obârșia acesteia este în jargonul secret al revoluționarilor din secolul al XIX-lea. Expresia este atestată în anii '30 în limba rusă (Ušakov 1935: *dubovyi jazyk* „Limbă de stejar", fig. „greoaie, grosolană"). Conform ipotezei propuse de Slama-Cazacu (2009: 19), sensul expresiei a provenit din evoluția treptată a codului *secret* revoluționar rus, ulterior exprimat cu conotații negative în aceeași limbă, apoi prin limba poloneză, răspândite în franceză – în care s-au regăsit elemente metaforice din rusă ori s-au împletit cu vechi expresii franceze, incluzând determinantul *de bois*, rezultând expresia *langue de bois*.

BDD-A28624 © 2018 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:21 UTC)

contextul/ referentul se confundă: mesajul reprezintă un pretext pentru a reafirma codul şi contextul, care sunt strict identice (*cf*. Thom 2005: 118). Cenzura nu mai este necesară, deoarece mesajul este inexistent în limba de lemn, acesta identificându-se cu codul.

În discursul comunist, funcţiile limbajului sunt modificate, la fel şi componentele situaţiei de comunicare, care uneori lipsesc sau sunt substituite. Pentru ca limba de lemn să devină un veritabil instrument de constrângere, se acordă o atenţie sporită funcţiei metalingvistice şi celei fatice. Funcţia metalingvistică apare în prim-plan, întrucât discursul de lemn este centrat pe cod, aplicarea codului însemnând „expresia puterii şi a supunerii la aceasta" (Thom 2005: 118). Acest tip de discurs acumulează definiţii. Exprimarea cetăţeanului în limba de lemn confirmă supunerea lui la regimul totalitar, fapt de care acesta nu este conştient.

Comunicarea instanţelor conducătoare trebuie atât instaurată, cât şi păstrată, acţiuni realizabile prin apelul la funcţia fatică – se aleg formule ritualizate care, ulterior, sunt inserate în gândirea populaţiei. Cetăţeanul îşi apropriază limbajul şi gândirea fixă, devenind controlabil.

Funcţia referenţială este absorbită de funcţia incitativă, discursul de lemn însemnând ordin şi imbold. Aceasta din urmă reprezintă o confirmare a omniprezenţei funcţiei fatice: „ordinele nu au niciun destinatar precis, sunt invocaţii cu caracter magic" (Thom 2005: 121).

Funcţia poetică lipseşte, deoarece nu există invenţie personală, competenţa expresivă a individului fiind anihilată.

2.1.2. Stilul comunicării

În *Retorica,* Aristotel enunţă principiile unui *stil bun*[5], care, dacă sunt respectate în construcţia unui discurs, produsul va fi inteligibil şi îşi va îndeplini scopul. Discursul de lemn se află tocmai la antipozi – prin încălcarea sau modificarea principiilor aristotelice, se conturează un stil propriu, un *antistil*, ale cărui reguli se formează în strictă consonanţă cu ceea ce reprezentanţii regimului politic doresc ca populaţia să ştie. Astfel, se remarcă încălcarea principiilor:

- *Clarităţii* – pentru Aristotel, un discurs „dacă nu clarifică, nu îşi va îndeplini funcţia" (2004: 301). Stilul de lemn este imprecis, vag, abstract, funcţionează ca un mecanism setat într-un anumit fel, codul fiind implicit: „substantivul îşi cheamă adjectivul, verbul îşi atrage complementul cuvenit" (Thom 2005: 71).
- *Adecvării* – conform acestui principiu, oratorul trebuie să aibă în vedere atitudinea publicului său, să adapteze discursul la subiect. Discursul de lemn se îndepărtează de principiul adecvării, care nici nu este necesar, deoarece publicului i se impune dinainte o anumită atitudine. Stilul este acelaşi, indiferent de emiţător, receptor sau canalul de transmitere a mesajului, discursul de lemn adecvându-se doar prototipului impus de limba de lemn.
- *Invenţiei* – stilul bun trebuie să surprindă auditoriul, pentru a-i capta şi totodată menţine atenţia[6]. Limbajul de lemn nu este compatibil cu invenţia, fiindcă individul nu poate să creeze nimic, ci doar să reproducă modelul oferit de adepţii ideologiei. Individul nu poate să îşi probeze competenţa expresivă[7], deoarece intervenţia sa la nivelul individual al limbii este îngrădită. Totuşi, invenţia serveşte la disimularea

[5] După Aristotel, stilul prost al unui discurs este caracterizat de:
- abuzul de cuvinte compuse;
- abuzul de neologisme;
- perifrazele prea lungi, inoportune şi frecvente;
- metaforele proaste, care nu au la bază o analogie reală, nerespectând principiul adecvării.

[6] „...Astfel, trebuie să dăm limbajului o culoare străină, căci oamenii admiră ceea ce este îndepărtat... stilul va avea un aer străin, măiestria rămânând ascunsă, el rămânând în acelaşi timp clar..." (Aristotel 2004: 301).

[7] Competenţa expresivă reprezintă actul lingvistic al unui individ într-o anumită situaţie, „întrebuinţarea anumitor expresii în anumite tipuri de texte sau cu referire la anumite persoane" (Coşeriu 2009: 309).

BDD-A28624 © 2018 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:21 UTC)

discursului de lemn, proces ce se realizează folosindu-se o suită de tactici, prin care realitatea este deformată sau distrusă; ceea ce se oferă națiunii este o imagine a unei lumi ideale, în care democrația este discreditată. Astfel, se face apel la strategii precum:

- *Ocultarea* – nu se aduc la cunoștința publicului știri legate evenimente negative, deoarece acestea combat imaginea utopică a unui stat totalitar;
- *Transformarea anumitor evenimente în ilustrări* – se desprinde un anumit fapt din contextul inițial și se inserează într-un altul, care susține ideologia totalitară, cu scopul de a arăta discrepanța dintre totalitarism și democrație, evidențiind condițiile bune oferite de regimul totalitar. Publicistica perioadei comuniste prezenta într-o lumină defavorabilă Occidentul. Titluri de articole precum „Bugetele țărilor capitaliste – bugete ale ale războiului și mizeriei" sau „Creșterea prețurilor în Anglia" din revista *Scânteia*[8] induceau cititorilor ideea că Vestul este o lume a haosului, a violenței, a corupției și a instabilității sociale;
- *Diversiunea* – ca o continuare a strategiei anterioare, presa totalitară prezintă doar evenimentele negative petrecute în societățile capitaliste (încălcări ale drepturilor omului, colaps economic), conturând în mintea cititorilor imaginea unui Occident corupt și impropriu traiului liniștit;
- *Minciuna* – presupune deschiderea unor perspective înșelătoare, închizând căile care conduc la adevăr atât prin invenția unor situații, cât și prin distorsionarea adevărului.

Limba de lemn nu este proprie doar comunismului, ea persistând în spațiul guvernat de regimul totalitar și după căderea lui. De asemenea, este prezentă și în mai vechile democrații – Franța, Germania (vezi Slama-Cazacu 2009: 14). Specifică regimului comunist este doar forma extremă pe care o ia această particularitate lingvistică, ea servind ca o armă de manipulare violentă a maselor, o stratagemă de supunere a populației. În urma analizei efectuate, având ca reper „Cuvântarea lui Nicolae Ceaușescu la încheierea lucrărilor Congresului al XIV-lea al PCR" din 24 noiembrie 1989, Lavinia Betea (2005) a identificat ca trăsături caracteristice ale discursului ceaușist *vocabularul sărac, logoreea și lipsa de conținut*. Există și păreri contrare, care neagă caracterul incomunicativ al discursului de lemn. Rodica Zafiu consideră că acest tip de discurs comunică „prin mecanismele implicitului (aluzie, eufemism etc.), o serie de informații, pentru descoperirea cărora era necesară activarea unor coduri de lectură": *eufemismul, aluzia, emfaza, cuvintele cheie* (2009: 151).

2.1.3. Doctrina maniheistă

O altă trăsătură a limbii de lemn o constituie maniheismul, prezentarea realității în două extreme: bine și rău / alb și negru / comunism și capitalism. Practic, lumea era formată din societatea vestică (putredă, coruptă, improprie vieții), care contrasta cu societatea comunistă (înfloritoare, sigură, benefică traiului). În contextul menționat, se remarcă utilizarea metaforei vegetale[9] – vestul putred era antonimul estului înfloritor.

În presa comunistă românească din anii '50, se prezentau recurent disfuncțiile capitalismului într-o notă hiperbolizantă (evenimentele erau scoase din context prin procedeul ilustrării și, ulterior, prezentate într-o manieră exagerată). Titluri ale articolelor din ziarul *Scânteia* precum „Situația tragică a economiei franceze"[10], „Creșterea prețurilor în Anglia"[11],

[8] Titlurile articolelor citate sunt preluate din revista *Scânteia,* 22, nr. 2571, 31 ianuarie 1953, p. 6, disponibil online pe http://www.digibuc.ro;

[9] Vezi Dumistrăcel: http://m.adevarul.ro/index.php/cultura/istorie/istoria-nu-vom-uita-niciodata-manipularea-discursuri-limbaj-inperioada-comunista-ni-spala-mintea-emisiunile-tv-prinpresa-ceausista 1_513a04c000f5182b85e3e61e/index.html, accesat în 27.04.2018).

[10] 22, nr. 2250, din 7 ianuarie 1953, p. 6.

[11] 22, nr. 2571, din 31 ianuarie 1953, p. 6.

BDD-A28624 © 2018 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:21 UTC)

„Două milioane de greviști în Franța”[12], „Înrăutățirea situației economice în SUA”[13] anunțau descrierea unui Occident afectat de greve, creșterea prețurilor, scăderea salariilor, insuficiența locurilor de muncă, incompetența autorităților, în timp ce statele comuniste înregistrau succese pe toate planurile – „Succesele muncitorilor din R. D. Germană”[14], „Un bilanț măreț (20 de ani de la raportul lui I. V. Stalin asupra bilanțului primului plan cincinal al U.R.S.S.”[15]. De regulă, articolele ilustrau același eveniment petrecut atât în Vestul Europei, cât și în Est, însă având rezolvări opuse. Pe de-o parte, articolul cu titlul „Toate forțele pentru înlăturarea urmărilor viscolului” din *Scânteia*[16] arăta eforturile depuse de autoritățile competente, precum și mobilizarea oamenilor muncii pentru a deszăpezi drumurile blocate (la solicitarea reprezentanților partidului unic), în numele datoriei patriotice. Pe de altă parte, în interiorul aceleiași ediții a *Scânteii,* titlul„Viscol în întreaga Europă”anunța un articol în care se vorbea despre un Occident depășit de situație, în care condițiile meteorologice defavorabile au făcut ravagii, înregistrându-se un număr mare de victime.

3. Particularitățile unui discurs ceaușist

În prezentul subcapitol, vom evidenția câteva trăsături ale unui discurs de lemn, așa cum vor reieși din analiza efectuată asupra cuvântării lui Nicolae Ceaușescu din 15 iulie 1989 despre capitalism[17], din perspectivă sociolingvistică și lexico-gramaticală.

I. Nivelul lexical

Se remarcă prezența clișeelor nelipsite în discursurile de lemn din perioada comunistă: „Comitetul Politic Consultativ”, „statele socialiste”, „inechitate”, „asuprire”, „poporul [...] stăpân al destinelor sale, al bogățiilor țării” – expresie care lasă impresia falsei libertăți a populației comuniste (în realitate, adevărații stăpâni erau deținătorii puterii, iar populația trăia o libertate iluzorie).

Se face referire la Occident folosindu-se cuvinte din câmpul semantic al ilegalității – „o lume a inechității, a jafului, a asupririi”, scopul fiind de a distruge orice eventuală dorință a cetățenilor de a trăi într-o societate capitalistă. În schimb, atuurile societății comuniste sunt prezentate prin utilizarea repetată a cuvântului „stăpân”, întărindu-se astfel iluzia unui popor comunist independent: „poporul este adevăratul stăpân și va rămâne veșnic stăpân [...]”.

Pleonasmul „întoarcerea înapoi” – „nu vom admite întoarcerea înapoi” [n.n. la capitalism] are caracter motivat. Adverbul „înapoi” reprezintă un sinonim pentru capitalism, îndeplinind funcția de deictic temporal (numește perioada anterioară instaurării regimului comunist în România) și, totodată, cea de atribut al capitalismului (în viziunea comunistă, reîntoarcerea la capitalism însemna stagnarea dezvoltării statului).

II. Nivelul gramatical

a) Forme verbale și pronominale de persoana I, numărul plural

Conducătorul țării este o emblemă pentru popor, verbalizând în numele celor pe care îi conduce. Astfel, vocea dictatorului se confundă cu vocea populației: „am cunoscut”, „am declarat”, „nu vom admite”, „poporul nostru”, „pentru noi”. Prin folosirea formelor pronominale de persoana I (pronumele personal *noi*, adjectivul pronominal posesiv *nostru*), gândirea auditorilor este condusă înspre un stereotip – comunismul este regimul politic care asigură un trai sigur și prosper, cetățenii sunt mulțumiți și nu vor să schimbe nimic, sub nicio formă: „Poporul nostru, se spune cîteodată, că aceasta se va întâmpla

[12] 22, nr. 2735, din 8 august 1953, p. 6.
[13] 22, nr. 2742, din 16 august 1953, p. 6.
[14] 22, nr. 2250, din 7 ianuarie 1953, p. 6.
[15] 22, nr. 2250, din 7 ianuarie 1953, p. 4.
[16] 23, nr. 2887, din 4 februarie 1954, p. 1-4.
[17] discursul este preluat de pe https://mariusmioc.wordpress.com/2011/08/03/nicolae-ceausescu-in-1989-capitalismul-in-romania-a-apus-pentru-totdeauna-video/, accesat în 27.04.2018.

BDD-A28624 © 2018 “Petru Maior” University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:21 UTC)

cînd o face plopul mere sau răchita micşunele [...]", „[...] nu vom admite întoarcerea înapoi. Capitalismul în România a apus pentru totdeauna!".

b) Verbe impersonale

Relația de autoritate dictatorială a locutorului cu interlocutorii este ascunsă, deformată prin abuzul de verbe impersonale sau reflexive impersonale. Dictatorul sugerează ce „ar trebui" să facă reprezentanții puterii din țările capitaliste pentru evoluția statelor în curs de dezvoltare: „*să se lichideze* asuprirea", „*să se rezolve* datoria externă". De fapt, forma verbală impersonală dezvăluie lipsa de implicare a locutorului, falsa adeziune la cele sugerate – în realitate, nici el nu ar proceda așa cum propune în discursul său.

c) Adverbul *veşnic*

Având ca determinant verbul copulativ „va rămâne" (care, împreună cu substantivul comun „stăpân", formează predicatul nominal în propoziție), adverbul „veşnic" sporește ideea de eternitate a regimului comunist. Totodată, este folosit cu scopul de a întări siguranța cetățenilor că nu vor fi privați de falsa putere pe care o au în stat și că vor continua să își decidă singuri soarta.

III. Nivelul stilistic

Întregul discurs este dominat de antiteza capitalism – comunism, care pune în lumină doctrina maniheistă specifică gândirii comuniste. Nu există cale de mijloc, ci doar alb sau negru, beneficiu sau prejudiciu. Prezentarea în opoziție a celor două regimuri politice reprezintă mai mult decât dorința de a scoate în evidență societatea comunistă. Utilizată în mod repetat, antiteza menționată devine un instrument de îndoctrinare a populației. Pentru interlocutori, ceea ce li se oferă în mod recurent devine obișnuință, stil de viață, parte din ei înșiși, drept pentru care nu mai pun la îndoială veridicitatea celor spuse de puterea comunistă, întrucât singurul termen de comparație cunoscut, anume occidentul, nu constituie o opțiune pentru a duce un trai decent.

Dictatorul oferă soluții (într-un mod impersonal) pentru rezolvarea problemelor statelor aflate în curs de dezvoltare, dar „nu prin simboluri" (așa cum au procedat capitaliștii), ci prin fapte (după cum se întâmplă sub regimul comunist). Tot ceea ce este asociat cu occidentul face parte din sfera negativului, a nefastului. Până și anvergura curentului simbolist este pusă la îndoială (fapt evidențiat de verbul la modul prezumtiv „o fi") de către puterea comunistă – „simbolismul o fi bun în artă; în economie şi-n politică nu face doi bani". Arta este un domeniu asociat abstractului și i se acordă o importanță minoră. În schimb, economia și politica, domenii importante pentru buna funcționare a unui stat, sunt asociate concretului.

4. Discursul politic în regimul democratic

La polul opus, în regimul democratic, majoritatea decide și în privința schimbărilor lingvistice, aduce inovații prin împrumuturi din limbile vii sau prin transformarea propriei limbi – redescoperirea unor sensuri uitate, extinderea semantică a unor termeni specifici anumitor profesii, clase ori partide, schimbarea sensului unor cuvinte sau expresii. Ruperea de regimul comunist și trecerea la democrație presupune o perioadă de tranziție, caracterizată de instabilitate inclusiv în plan lingvistic – „transformările democratice au loc mai întâi în vorbe, iar vorbele capătă greutatea unor fapte prin chiar obsesiva încercare a actorului social de a le interpreta, înțelege și de a-și modifica în consecință acțiunile" (Antohi 2005: 6).

De-a lungul celor 28 de ani de la căderea comunismului, limbajul politic românesc a suferit transformări, fiecare perioadă având caracteristicile proprii, date de realitatea socială a vremii respective (*Cf.* Dinu 2010: 51). Astfel, limbajul din sfera politicului are caracter reactiv, în sensul că neagă limbajul de lemn, cuvintele emblemă fie sunt evitate, fie sunt utilizate cu valoare negativă - *vizită de lucru, tovarăş.* Totodată, termeni precum *libertate* sau *democrație* sunt folosiți cu sensul lor nedistorsionat (în timpul regimului comunist, cele două lexeme aveau un alt semnificat, atribuit în concordanță cu ideologia totalitară).

BDD-A28624 © 2018 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:21 UTC)

În anii ulteriori, discursul politic românesc evoluează pe aceleași coordonate, indicatorul diacronic fiind cuvintele-emblemă apărute, care oglindesc schimbările petrecute în societate. După anul 2000, urmele limbii de lemn din perioada antedecembristă se pierd tot mai mult. Apar noi cuvinte-emblemă, acestea reflectând contextul socio-politic de atunci, anume perioada premergătoare aderării României la NATO (2004) și UE (2007): *integrare, eradicarea corupției.Integrarea europeană* s-a produs și la nivelul lexical, prin condimentarea discursului politico-publicistic cu inovații lexicale construite cu prefixoidul *euro-*. Cele mai multe astfel de lexeme au conotație ironică – cuvinte „semiglumețe" sau „glumețe" (*eurostrăchini, europorc, eurocolivă, eurobabă, euromărțișoare*), care reflectă „cu umor atitudinea vorbitorilor față de declajul evident dintre optimismul discursului oficial referitor la procesul integrării europene și realitățile sociale, economice etc. românești" (Mladin 2007: 293) .

Pas cu pas, discursul politic românesc s-a alterat și a dobândit un caracter reactiv, al cărui conținut se naște ca atac la adresa oponenților. Politicienii nu mai urmăresc să își creeze o imagine de sine stătătoare prin ilustrarea propriilor capacități, ci prin aducerea în prim-plan a incapacităților adversarilor. Dacă anterior, „opoziția" însemna tabăra adversă, adeptă a unei ideologii diferite, în prezent, doctrina a devenit un element secundar înspre nesemnificativ în stabilirea deosebirilor dintre taberele politice. Termenul „opoziție" a îmbrăcat un sens depreciativ, făcând trimitere la tabăra celor care vor să preia puterea în stat. În consecință, atacul la adresa ideologiei nu mai este de folos, întrucât oponenții nu mai sunt considerați adepții unei ideologii, ci doar cei care vor să *fure* puterea. În cursa electorală (și nu numai), politicienii își anulează adversarii, recurgând la atacul la persoană pentru a-și scoate în evidență propria imagine. Ca reacție la comportamentul incisiv, cei atacați aplică aceeași strategie, anume de anulare / batjocorire a oponenților. Întregul proces descris are ca finalitate convingerea electoratului de a susține o anumită culoare politică, inducând ideea că *opoziția* se încadrează într-un tipar inadecvat, drept pentru care nu merită să fie la putere. Discursul politic este alterat și tot mai îndepărtat de tiparele retoricii, scena politică devenind un loc în care, pentru a fi acceptat, e necesară aproprierea unui cod lingvistic specific – insulta la adresa adversarului[18].

Se poate astfel spune că, în prezent, discursul politic se transformă din discurs public în discurs privat, un discurs caracterizat de violenţă şi de lipsă de substanţă. Ceea ce se urmărește în principal este degradarea adversarului, cu scopul de a obține voturile aducătoare de putere. Analizând discursul Elenei Udrea susținut în campania electorală pentru alegerile prezidențiale din 2015, se poate observa clar că scopul nu este prezentarea programului de guvernare, ci atacul la persoana contracandidatului principal, fostul premier Victor Ponta. Ca dovadă, aceasta își începe discursul cu instigarea celor prezenți împotriva candidatului PSD. În loc să debuteze cu o firească formulă de salut, Udrea îndeamnă direct auditoriul să nu îl voteze pe Victor Ponta – ***jos Ponta!***

Pe parcursul discursului, candidata Mișcării Populare:

- Face aluzii la acțiunile principalului adversar politic: *Nu v-a plătit nimeni şi nici nu este ziua mea;*
- Folosește epitete defăimătoare: ***incompetentul*** *Ponta, nu este numai un prim ministru* ***slab****, e şi un om politic* ***slab****;*
- Îi atribuie apelative[19] fostului premier: *Victor Ponta e premierul zero, este* ***agentul 000****;*

[18] „Violența discursivă are, principial vorbind, natură uzurpatoare. Cele mai importante mize ale violenţei de limbaj sunt denaturarea, defavorizarea sau pulverizarea altor tipuri de discurs, prin discreditare, destabilizare sau dislocare, în favoarea legitimării propriului tipar" (Milică 2011: 32).

[19] Bibliografia de specialitate încadrează aceste lexeme în categoria mai largă a *apelativelor*, „expresii potențial alocutive utilizate de un locutor pentru identificarea unei persoane sau a unui grup de persoane." (Manu Magda 2011: 508).

BDD-A28624 © 2018 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:21 UTC)

- Îl acuză de efectuarea unor practici comuniste: *Ponta are **cultul personalităţii**; de ziua lui şi-a comandat cea mai mare petrecere care s-a făcut în România; este urmaşul lui Adrian Năstase şi al lui Ion Iliescu;*
- Face uz de:
  - strategia impoliteții negative[20], atingând subiecte intime din viața contracandidatului[21]– *crede că toţi copiii acestei ţări vor ajunge **să plagieze**; crede că toţi au tablete şi stau pe internet**;***
  - Strategia impoliteții pozitive[22], disociindu-se net de adversarul politic, pentru a-și scoate în evidență unicitatea și calitățile care o fac potrivită pentru a fi votată – *în această toamnă vom convinge românii să voteze pentru drumul înainte al României; vă asigur că susţineţi cel mai bun candidat din competiţie; nu sunt un politician perfect, nu sunt un om perfect, nu sunt un candidat perfect, dar sunt cel mai bun candidat şi vă promit că voi fi cel mai bun preşedinte;*

Limba de lemn nu a dispărut, ci doar a îmbrăcat o nouă formă. În prezent, se difuzează prin „imitație neobligatorie", vorbitorii nu și-o mai apropriază din frica de a nu fi „în afara" regimului. Deși neobligatoriu, procesul de impunere al noii limbi de lemn se realizează prin frecvența utilizării elementelor verbale de către persoane care au statutul de „modele" – politicieni sau anumite personalități (Slama-Cazacu 2009: 65). În perioada democratică se manifestă o explozie de libertate lingvistică a stilului de exprimare. Noua modă lingvistică[23] este apreciată de locutori, care îi urmează modelul cu ușurință. De fapt, această libertate maschează „semidoctismul sau chiar o incultură infatuată" (*Ibidem*). A devenit la modă insulta, anularea adversarului, atribuirea de apelative, impolitețea.

5. Concluzii

Limba de lemn a funcționat precum un instrument de uniformizare a gândirii, un obiect al represiunii și o pânză de păianjen în care a fost acaparată întreaga populație. Analiza efectuată asupra discursului ceaușist relevă, pe lângă rigiditatea exacerbată a limbajului și stilului, o suită de alte atribute ale limbii de lemn care îi conferă individualitate și care o transformă într-un instrument al manipulării și îndoctrinării populației, pentru întreținerea utopiei comuniste:

- ✓ utilizarea frazelor de dimensiuni mari, și, implicit, neclare; de fapt, nici nu se urmărește comprehensiunea mesajului de către auditori, ci inserarea în mentalul acestora, prin uzul unui limbaj clișeizat, a ideii că traiul sub regimul totalitar este cea mai bună opțiune;
- ✓ lipsa pathosului în exprimare – limba de lemn nu urmărește să impresioneze auditoriul, ci să impună unele aspecte sau să traseze directive;
- ✓ prezența metaforelor, care fac parte din mecanismul de conturare în culori sumbre a occidentului;

[20] Felecan (2011: 495) enumeră strategiile impoliteții negative: „transmiterea unui sentiment de teamă celuilalt, sublinierea puterii emițătorului în raport cu receptorul; invadarea 'teritoriului' celuilalt (abordarea unor subiecte intime); exprimarea explicită a faptului că receptorul este îndatorat emițătorului".

[21] Este vorba despre scandalul din anul 2012, când Victor Ponta a fost acuzat că a plagiat 30 de pagini dintr-un total de 410 ale tezei sale de doctorat.

[22] Felecan (2011: 495) enumeră strategiile impoliteții pozitive: „ignorarea celuilalt; excluderea celuilalt dintr-o activitate; disocierea de celălalt; dezinteresul față de celălalt; folosirea unui limbaj obscur; căutarea dezacordului (alegerea intenționată a unor teme delicate de discuție)".

[23]Guțu Romalo (2005: 293) precizează că „moda lingvistică se caracterizează: (a) printr-o creștere evidentă și rapidă a frecvenței, (b) determinată nu de o necesitate socială obiectivă, ci de preferințe subiective și (c) realizată printr-o preluare mimetică și o utilizare necritică, dăunătoare comunicării prin efectele de sărăcie și încifrare".

BDD-A28624 © 2018 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:21 UTC)

- ✓ redundanța mesajului transmis – discursul de lemn este construit mereu pe aceleași coordonate: elogierea liderilor regimului, prezentarea societății totalitariste în contrast cu cea capitalistă.

Deși discursurile politice din perioada comunistă și cele democratice par a fi la antipozi, ele au o serie de trăsături comune:

În perioada în care se urmărește dobândirea puterii în stat, ambele tipuri de discurs sunt bogate în informații, mai ales în sfera conflictualității: discursul totalitar „desemnează dușmanii și aliații, stabilește țintele atacului, îndeamnă la acțiune imediată" (Zafiu 2009: 153). Același fenomen se întâlnește și în cazul discursului democratic, deosebirea constând în faptul că cel din urmă amplifică atacul, devine violent, uzează de un limbaj prea familiar și, uneori, chiar vulgar.

Dacă, în comunism, toate acțiunile partidului erau prezentate într-o notă idilică, la superlativ, în prezent, candidații își anulează adversarii recurgând la *argumentum ad personam* pentru a-și scoate în evidență propria imagine în mod indirect. Se urmărește aducerea imaginii personale în prim-plan, prin abordarea unor subiecte cu potențial de risc pentru contracandidat, se folosește atacul la persoană și mai puțin la adresa ideologiei (vezi Felecan 2011: 528).

BIBLIOGRAPHY

Antohi, Sorin. 2005. *Prefață* la Françoise Thom, *Limba de lemn*. București: Humanitas.

Aristotel. 2004. *Retorica*. București: Iri.

Betea, Lavinia. 2005. Comunicare și discurs în 'Limba de lemn' a regimului comunist, p. 46, ‹http://philosophy.uaic.ro/site/philosophy/Argumentum_nr._3_2004-2005_Cap.III.pdf›

Coșeriu, Eugeniu. 1999. *Introducere în lingvistică*. Cluj-Napoca: Echinox.

Coșeriu, Eugeniu. 2009. *Omul și limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică*, Antologie, argument și note de Dorel Fînaru. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza".

Dicționarul explicativ al limbii române. 1998. București: Univers Enciclopedic.

Dinu, Alina. 2010. Ecouri ale limbii de lemn în limbajul jurnalistic al perioadei de tranziție. În Diacronia. http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/V850/pdf (accesat în 20.09.2018).

Felecan, Daiana. 2011. „Strategii comunicative în discursul politic electoral românesc actual", în *Confluențe lingvistice și filologice*. Cluj-Napoca: Mega.

Manu Magda, Margareta. 2011. Pragmatică și antroponimie (considerații teoretice referitoare la sistemul apelativelor în limba română). În *Numele și numirea. Actele Conferinței Internaționale de Onomastică, ediția I, Interferențe multietnice în antroponimie, Baia Mare, 19-21 septembrie 2011*, Oliviu Felecan (coord.), 503-513. Cluj-Napoca: Mega.

Milică, Ioan. 2011. Violența de limbaj în discursul politic actual. Studiu de caz privind discursul parlamentar românesc. În *Sfera politicii*, vol. XIX, nr. 10 (164), https://issuu.com/sferapoliticii/docs/sfera_164 (accesat în 20.09.2018).

Mladin, Constantin Ioan. 2007. Eurojargon românesc. Termeni și cuvinte de circumstanță – derivate „semiglumețe" cu prefixoidul euro-. În *Diacronia*, http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/V2457/pdf (accesat în 20.09.2018).

Schaff, Adam. 1966. *Introducere în semantică*. București: Editura științifică.

Slama-Cazacu, Tatiana. 2009. Limba de lemn – sinteză retrospectivă și constatarea vitalității acestui parazit al limbii române. În *Limba de lemn în presă*, Ilie Rad (coord). București: Tritonic.

Thom, Françoise. 2005. *Limba de lemn*. București: Humanitas.

BDD-A28624 © 2018 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:21 UTC)

Veres, Luis. 2009. Limba de lemn, propaganda și franchismul. În *Limba de lemn în presă*, Ilie Rad (coord). București: Tritonic.
Zafiu, Rodica. 2009. Dincolo de monotonie: coduri de lectură ale limbii de lemn. În *Limba de lemn în presă*, Ilie Rad (coord). București: Tritonic.

Site-uri:

http://stiri.tvr.ro/

BDD-A28624 © 2018 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:21 UTC)